

Председателят на ОВЦС изнесе доклад на откриването на богословската конференция в духовната семинария «Свети Владимир» на Православната Църква в Америка

На 11 ноември 2021 г. председателят на Отдела за външни църковни връзки на Московската Патриаршия митрополит Волоколамски Иларион, който се намира в семинарията «Свети Владимир» в Ню Йорк по благословение на Патриарха Московски и на цяла Русия Кирил и по покана на Блаженейшия Митрополит на цяла Америка и Канада Тихон, се изказа на откриването на научно-богословската конференция на тема «Изследвайте Писанията», посветена на английския превод на шестмото изследване на владиката под общото заглавие «Иисус Христос. Живот и учение».

Преди откриването на конференцията ректорът на духовната семинария «Св. Владимир» даде в

чест на председателя на Отдела за външни църковни връзки на Московската Патриаршия тържествена вечеря. На вечерята присъстваха Блаженейшият Митрополит на цяла Америка и Канада Тихон, йерарсите на Православната Църква в Америка: Нюйоркският и Нюджърсийски архиепископ Михаил и Питсбъргският и Западно-Пенсилвански архиепископ Мелхиседек; викарият на Източноамериканската епархия на РПЦЗ епископ Манхатънски Николай; митрополитът на Североизточната епархия на Маланкарската Ортодоксална Църква в САЩ Мар Захария Николавос, викарият на Патриарха на Сирийската Ортодоксална Църква в САЩ архиепископ Мар Дионисий Йоан (Кавак), ректорът на римокатолическата семинария и колеж «Свети Йосиф» епископ Джеймс Маса, протосингелът на Антиохийската архиепископия в Северна Америка архимандрит Йеремя (Давис), деканът на духовната семинария «Свети Тихон» (ПЦА) протоiereй Йоан Паркър; представителят на главата на Англиканската Църква в Северна Америка каноник Кристофър Кулпепер, деканът на богословската семинария «Nashotah-House» проф. Гарууд Андерсън, деканът на духовната семинария «Света Троица» на РПЦЗ Иван Шидловски, представители на Благотворителния фонд «Grace and Mercy Foundation» начело с нейния основател Бил Хванг, а също и многобройни представители на други християнски конфесии, работещи в областта на новозаветните изследвания.

Откривайки мероприятиято, президентът на семинарията протоiereй Чад Хатфийлд разказа за сътрудничеството между оглавяваното от него учебно заведение и издателство «SVS Press» с митрополит Иларион, комуто през 2014 году е била присъдена научната степен «почетен доктор по богословие» на семинарията «Св. Владимир». През изминалото десетилетие на английски са преведени и издадени 18 книги на митрополит Иларион, в това число и четири от шестте тома на монографията «Иисус Христос. Живот и учение». Последният от преведените и издадени томове е посветен на притчите на Иисус Христос.

След това президентът на семинарията даде думата на митрополит Иларион, който откри научно-богословската конференция с програмен доклад на тема «Иисус Христос и Неговите притчи».

В първата част от доклада си митрополит Иларион разказа как се е създавала шесттомната монография за Иисус Христос, и за основните проблеми на западната новозаветна наука, с които е принуден да се сблъсква православният изследовател. «В течение на повече от 200 години – отбеляза той – новозаветната наука се е развивала под въздействието на митове, създавани от учените. Един или друг мит в началото е възниквал в ума на даден изследовател или група изследователи, а след това други учени са го възприемали и започвали да го анализират, допълват, развиват, оспорват. В резултат на това сюжет на научното търсене е ставал този мит, а не самият евангелски текст, който е бил използван само като спомагателен материал за доказателството на прототипа на създателите на мита».

Към тези митове спада в частност и представата, че Евангелията са били създавани за конкретна аудитория, а именно – за онези църковни общини, към които са принадлежали самите евангелисти. Същността на тази теория се свежда до това, че в края на I в. са съществували изолирани юдеохристиянски общини, подложени на гонения от езичниците и преживяващи различни вътрешни кризи, свързани с конфликтите между новообърнатите езичници и

новообърнатите юдеи. Именно в рамките на тези общини се били появили Евангелията, които си поставяли за цел да укрепят във вярата членовете на тези общини, да ги утешат сред гоненията от «външните», да намалят нивото на вътрешна конфликтност. Всяка община според тази гледна точка е «проектирала своите проблеми и въпроси върху разказите за живота на Исус»: в светлината на тези проблеми и въпроси и трябва да се разбира евангелският текст. На практиката тази концепция се прилага по следния начин: в началото въз основа на текста на едно или друго Евангелие се правят изводи за основните характеристики на хипотетичните общини, в които е било създадено то, а след това същият текст се разглежда в светлината на направените изводи.

Този подход докладчикът нарече погрешен и порочен по цял ред причини. Първо, той подронва доверието към Евангелията като към исторически извори, съдържащи достоверни сведения за това какво е правел и на какво е учел Исус Христос, защото превръща Исус в литературен персонаж, създаден от един или друг автор за конкретни пастирски нужди. Второ, той недооценява ролята на междуцърковната комуникация през I в., когато между различните християнски общини в действителност е съществувала широка комуникационна мрежа, позволяваща бърза и редовна обмяна на информация от най-различен род: в тази ситуация е трудно да си представим автор, който да пише текст от такъв ранг като всяко едно от четирите Евангелия и да няма при това предвид потенциалния читател от другите общини (а да не говорим за бъдещите поколения читатели). И най-после, трето, този подход се гради върху парадигмата на литературното мислене, според която целият процес на създаването на Евангелията се е извършвал в кабинетна обстановка и се е свеждал до написване на текстове и тяхното редактиране. Тази парадигма не отчита особеностите на устната традиция, в рамките на която Евангелията или техните прототипи – отделни сюжети от живота на Исус и Негови отделни изречения – са съществували, както изглежда, в течение на достатъчно дълго време.

Митрополит Иларион призова събралите се в залата учени към съвместна работа по «демитологизиране» на новозаветната наука, за да се освободи тя от митовите, създадени от учените през XIX–XX в. и нямащи основания в текста на Новия Завет. От успешното решение на тази задача до голяма степен зависи бъдещата насока на новозаветните изследвания, подчерта докладчикът.

Във втората част на своя доклад митрополит Иларион разказа за притчите на Исус Христос. По негови думи, притчите на Исус «са най-сложният за интерпретиране пласт на Неговата пряка реч. Дори за Неговите съвременници те са били до голяма степен неразбираеми, което се потвърждава от нееднократните молби на учениците да получат обяснение на една или друга притча». Едно от обясненията на причините, поради които Исус е говорил с притчи, «се основава върху факта, че самият образ на Исус, Неговите чудеса и Неговата проповед са оказвали двойно въздействие върху хората: укрепвали вярата на едни, а при други, напротив, предизвиквали отблъскване и омраза».

Прости, но убедителни отговори на въпроса защо Исус е говорил с притчи, дава Йоан Златоуст. По негово мнение, Исус говори с притчи «за по-голяма изразителност»; използва «забулена с тайна» реч, защото говори за възвишени неща. По думите на светителя, «в началото Той им

говорел не с притчи, а просто и ясно. Но понеже те започнали да Го слушат неохотно, Той в края на краищата започнал да им говори с притчи».

Жанрът на притчата, отбеляза по-нататък докладчикът, е едно от преходните звена между прозата и поезията. Притчите се излагат обикновено в прозаична форма, но техният образен стил, лаконичната форма на изложение, кратките повтарящи се формули, които често ги съпровождат («който има уши да слуша, да слуша»; «много звани, но малко избрани»; «ще бъдат последните първи, а първите последни») – всичко това сближава притчите с поезията, придава им поетична обогрненост. Съответно и възприемането на притчите от слушателя е близко до начина, по който хората възприемат поезията. В едно стихотворение читателят най-често търси не поука, изводи или инструкции: много по-важни се оказват образите, звукописът, ритъмът, играта на думите и другите похвати на поетическото майсторство.

Притчата освен това има известно сходство с баснята или приказката. Подобно на баснята, тя е построена върху принципа на метафората и в някои случаи завършва с пряко указание на това, как тази метафора се съотнася с реалността. Подобно на приказката, притчата не претендира за реализъм и може да съдържа разнообразни фантастични детайли, да завършва по-рано, отколкото се иска на слушателите. След като чуят приказка или басня, децата понякога питат: «А какво е станало по-нататък?» На възрастните този въпрос изглежда неуместен и комичен, тъй като те познават законите на жанра. Жанрът притча също си има свои закони. Един от тях е в това, че не всички детайли на притчата имат еднакво значение, и не всеки детайл изисква тълкуване. Неслучайно св. Йоан Златоуст говори за това, че «не на всичко в притчите трябва да обръщаме внимание».

В края на своя доклад митрополит Иларион отбеляза, че «Църквата е пазителка и авторитетна тълкувателка на учението на Исус. Именно в рамките на Църквата в течение на много векове се е развивала екзегетичната традиция, позволила на много поколения християни да разбират смисъла на притчите, да ги прилагат към собствената си жизнена ситуация, да извличат от тях нравствени поуки и духовни наставления. Без да изпадат нито в прекален алегоризъм, нито в излишен буквализъм, тълкувателите като Йоан Златоуст са проектирали притчите на Исус върху ситуацията, в която са се намирали техните съвременници, помагайки им да възприемат притчите не като теоретични упражнения, каквито те никога не са били, а като ръководство за действие».

Същевременно, по думите на председателя на ОВЦС, «никоя църковна община не може да “приватизира” Исус и Неговото учение, да се самообяви за изключителен притежател на правата върху Неговото наследство. Исус е по-широк от Църквата, защото Той е Самият Бог, дошъл при хората в човешка плът. Значението на Неговата личност и учение е толкова универсално и всеобхватно, че то излиза извън границите на Църквата. Исус принадлежи на целия свят и на всеки човек. Той има какво да каже всекиму – и на онзи, който е вече в Църквата, и на онзи, който е на път към нея, и на хората, които са далеч от нея и изобщо от религията и религиозността». И притчите на Исус «принадлежат не само на Църквата и не само на вярващите хора. Те принадлежат на цялото човечество. Те могат да кажат на всекиго нещо свое».

На изказването на митрополит Иларион присъстваха Блаженейшият Митрополит на цяла Америка и Канада Тихон и другите участници на вечерята, дадена в негова чест от президента на семинарията протойерей Чад Хатфийлд. Още няколко хиляди души слушаха доклада чрез средствата на дистанционната връзка.

Конференцията продължи на 12 ноември с изказвания на водещи американски специалисти по Нов Завет, сред които бяха: почетният професор на богословската школа «Кандлър» към университета «Емъри» Карл Холадей, професорът по библейски изследвания в богословската семинария «Асбъри» Крейг Кинър, професорът по новозаветни изследвания в Йейлския университет Грегъри Стърлинг, почетният професор в Питсбъргската богословска семинария Едит Хъмфри, деканът на богословската семинария «Nashotah-House» проф. Гарууд Андерсън, доцентът на катедрата по Нов Завет на семинарията «Свети Владимир» Джон Барнет, доцентът на катедрата по Нов Завет на богословската семинария «Свети Кръст» в Бруклин (щат Масачусетс) Брус Бек, деканът и професор по религия и философия на Университета «Christian Brothers» в Мемфис (щат Тенеси) Джеймс Уолъс.

Служба «Комуникация» на ОБЦС